

מי הבוס?

המשולש התעסוקתי של עובדי קבלן מהנדסים בהיי-טק

עינת ויינצוויג

תקציר

העסקה באמצעות קבלנים יוצרת בעיות שונות ומגוונות ברחבי העולם ואף בישראל. בעוד הספרות דנה בעיקר במתחים הקיימים בשוק העבודה בנוגע לשיטת העסקה זו, המחקר הנוכחי מתמקד בנקודות מבטם של עובדי הקבלן ובאופן בו הם תופסים את מקומם במשולש התעסוקתי-עובד, מעסיק חוזי (הקבלן) ומעסיק מקצועי (המנהל באתר העבודה). עד כה, נקודת מבטו של העובד במשולש התעסוקתי הזה, כמעט ולא נבחנה במחקרים. המחקר הנוכחי עוסק בעובד. הוא מתמקד בענף ההיי-טק בישראל ובהתנסותם של מהנדסים המועסקים כעובדי קבלן. קבוצה זו מעוררת עניין מיוחד שכן מדובר בעובדים משכילים המשתייכים ל"ליבה" המקצועית בענף. אוכלוסיית מחקר זו מגלמת ניגוד מובנה בין עובדים מנוסים בטכנולוגיה המתוגמלים היטב בעבור כישוריהם ומקצועיותם לבין צורת ההעסקה המאופיינת בחוסר בטחון ובאופק תעסוקתי מצומצם. הפרדיגמה הפנומנולוגית, המתחקה אחר האופן בו אנשים מבינים את עולמם, נבחרה כמסגרת מתודולוגית למחקר שמבקש לתאר ולהבין את משמעות התנסותם של עובדים אלו ותפיסתם ביחס לזהות מעסיקם. למטרה זו רואיינו בראיונות עומק מובנים למחצה 25 מהנדסים, גברים, המועסקים כעובדי קבלן בחברות היי טק בישראל. מניתוח הראיונות נגזרו תמות המובאות בפרק הממצאים והוסקו מסקנות המוצגות לקראת סוף המחקר. עולה כי העסקה קבלנית נתפסת אצל המרואיינים כמורכבת ובעייתית ועם זאת בעלת יתרונות. חברות הקבלן מהוות עבורם קרש קפיצה בכניסה לשוק העבודה ומעניקות להם נייחות וחשיפה מקצועית רחבה. מנגד, המרואיינים ציינו כחיסרון את פערי השכר והתנאים הנלווים בינם לבין עובדי חברת הלקוח. בנוסף העלו את קיומה של "תקרת זכוכית" המונעת מהם קידום וכן את הסכנה התמידית בהיותם הראשונים להיות מפוטרים. לבסוף עלה העניין הרגשי של אי שוויון וארעיות. בנוגע ליחס למעסיק החוזי ולמעסיק המקצועי זיהיתי חוסר הלימה בין הספרות המקצועית לנאמר בראיונות. בספרות נמצא כי מערכת היחסים בין עובדי הקבלן למעסיק החוזי מושתתת על מחויבות רבה וגישה חיובית. לעומת זאת במחקר הנוכחי המרואיינים תיארו את מערכת היחסים בינם לבין המעסיק החוזי כשולית. בהקשר למעסיק המקצועי, נמצא בספרות כי מערכת היחסים מתייחסת לעניינים מקצועיים של חלוקת משימות והוגנות ואילו במחקר הנוכחי מצאתי דעות חלוקות המתייחסות בעיקר לעניין חברתי-בינאישי: חלקם הציגו בחיוב את היחסים הבינאישיים בין אנשי הצוות ומנהלם האישי וחלקם הצביעו על

מערכת יחסים אטומה ומרוחקת. תפיסותיהם השונות ממחישות שעבור עובד הקבלן בענף ההיי טק, הסוגיה של דמות המעביד אינה פתורה והתשובה לה משתנה בין המרואיינים לפי תחושתם.

המחקר חושף את הפיצול בחיים התעסוקתיים של עובדי הקבלן בין המימד המקצועי למימד המנהלתי- ארגוני. בנוסף לכך, המחקר מעשיר את הידע הקשור לחקר העסקה משולשת בקרב עובדי הקבלן בענף ההיי טק, מזווית שעד כה נדונה בעיקר בהקשר של עובדי ניקיון ואבטחה. תרומתו בהרחבת הידע אודות יחסי הגומלין בין עובדי הקבלן לשני מעסיקיהם, בחשיפת מערכת הריבוד המורכבת והשפעתה על זהותם התעסוקתית כעובדי קבלן.